

4 Си Цзиньпин: «Народ – это источник нашей силы» // Газета «Жэньминь жибао» онлайн. – 2012. – URL: <http://russian.people.com.cn/31521/8067565.html>. – Дата доступа: 13.04.2019.

5 Интервью председателя КНР Си Цзиньпина корреспондентам СМИ стран БРИКС // Газета «Жэньминь жибао» онлайн. – 2013. – 21 март. – URL: <http://russian.people.com.cn/31521/8176426.html>. – Дата доступа: 21.02.2019.

6 В уставе Компартии Китая закрепили идеи Си Цзиньпина // РБК. – 2017. – URL: <https://www.rbc.ru/politics/24/10/2017/59eedc9e9a7947a800d508fc>. – Дата доступа: 18.01.2019.

7 Кобзева, М. А. Си Цзиньпин, его ближний круг и личный стиль политического руководства / М. А. Кобзева // Вестник Дипломатической академии МИД России. Россия и мир. – 2017. – №1. – С. 147–159.

8 CCP Constitution Amendment May Signal Xi's Power // China Digital Times. – 2017. – URL: <https://chinadigitaltimes.net/2017/09/party-constitution-amendment-signal-xis-power>. – Дата доступа: 21.02.2019.

9 M.Magnier China's 'fifth generation' of leaders reflects nation's shifts // Los Angeles Times. – 2007. – URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-oct-23-fg-chileaders23-story.html>. – Дата доступа: 12.02.2019.

УДК 821.161.3-1*А. Разанаў

А. Д. Дакукін

КАШТОЎНАСНЫ ЎНІВЕРСУМ РЭЧАЎ У ВЕРШАКАЗАХ А. РАЗАНАВА

У артыкуле высвятляюцца асаблівасці адлюстравання пэўных рэчаў у вершаках А. Разанава. Адбываецца зварот да паняцця рэчавасці М. Хайдэгера і робіцца спроба дастасавання яго да твораў пісьменніка. Падрэсліваецца, што прадметы і з'явы, якія абірае для асэнсавання А. Разанаў, акаляюць нас і характарызуюць штодзённае жыццё, то бок з'яўляюцца складнікамі традыцыйнай карціны свету народа.

Алесь Разанаў вядомы не толькі як пісьменнік-наватар, публіцыст і перакладчык, але і як слынный філосаф. Кожны ягоны тэкст уяўляе сабой асацыятыўны і сугестыўны твор-роздум, дзе беларуская ментальнасць паядноўваецца з агульнаеўрапейскім культурным досведам. У дадзенай рабоце мы скіруем увагу на вершаказы – адметны жанр, у якім пісьменнік спрабуе зразумець сутнасць прадметаў і рэчаў, што акружаюць нас у штодзённым жыцці.

Калі пачынаць гаворку пра паняцце рэчы, то трэба найперш згадаць працы знакамітага філосафа Марціна Хайдэгера, дзе асэнсоўваецца названае пытанне. Напрыклад, «**Выток мастацкага твора**» прысвечаны праблеме мастацтва ўвогуле, узаемаадносінаў твора і творцы і інш. Але нас цікавіць выказаная там філосафам думка, што творы шмат у чым падобныя да звычайных рэчаў: па-першае, іх даволі шмат і размешчаны яны паўсюль, прычым не абавязкова ў галерэях ці музеях, але і проста на вуліцы (як архітэктурныя збудаванні), не кажучы ўжо пра мастацкую літаратуру, музыку, прачытаць і пачуць якія лёгка можа кожны. Па-другое, творы перамяшчаюцца, нібы самыя звычайныя рэчы (напрыклад, калі выстава экспануецца па чарзе ў некалькіх музеях). Вось такую сувязь твора і рэчы, падбенства паміж імі М. Хайдэгер называе «**рэчавасць**» (ням. *Dinghafte*, рус. «*вещность*») і разумее пад ёй «быццё рэчы» [1, с. 89]. Адпаведна, узнікае пытанне, *што такое рэч*, якое з'яўляецца досыць шматгранным.

Рэчамі мы можам назваць усе наяўныя прадметы (камень, збан і малако ў ім, воблака, птушку і інш.), а таксама і тое, што не выяўляе сябе, то бок кантаўскія «рэчы ў сабе»: «Рэчы ў сабе і рэчы, якія нам з'яўляюцца, усё існае, што ўвогуле ёсць, на мове філасофіі называецца рэччу» [1, с. 89]. Але мы не адважымся сказаць, напрыклад: Бог – гэта рэч, чалавек або жывёла – гэта рэч і пад. М. Хайдэгер адзначае, што рэччу мы хутчэй назавём сякеру, бот, гадзіннік, але і яны маюць свае асаблівасці. Заўважым, што філосаф стварае наступны паняццыйны рад: *проста рэч – выраб – твор*. «Проста рэчамі мы лічым толькі камень, глыбу зямлі, кавалак дрэва. Усё нежывое, што ёсць у прыродзе і ў чалавечым выкарыстанні. Рэчы прыроды і чалавечага выкарыстання і ёсць тое, што звычайна называецца рэччу» [1, с. 91], то бок проста рэчы – гэта рэчы першасныя, менавіта на іх аснове і павінна вызначацца рэчавасць. Калі на проста рэч уздзейнічае чалалавек, пэўным чынам яе змяняе і нязьяляе функцыянальным прызначэннем, то рэч становіцца вырабам. Вырабам можна назваць якраз бот, гадзіннік, кавальскі молат і інш. У выпадку надзялення вырабу яшчэ эстэтычнай каштоўнасцю мы можам атрымаць мастацкі твор.

Мысляр згадвае, што ўсе спробы асэнсавання рэчы можна звесці да трох наступных азначэнняў. Па-першае, *рэч ёсць тое, вакол чаго сабраліся пэўныя ўласцівасці; ёсць носьбіт сваіх прыкмет*. Аднак такое тлумачэнне будзе значымым не толькі ў адносінах да ўласна рэчаў, але і адносна ўсякага існага; адпаведна, становіцца немагчымым адрозніць рэчавае ад нярэчавага. Згаданае азначэнне з'яўляецца зразумелым, штодзённым і падыходзіць да кожнай рэчы, але не спасцігае рэч у ейнай быццёвасці. Каб пазбегнуць такой супярэчнасці, трэба скасаваць усё, што можа стаць паміж намі і рэччу, адкінуць усякія спосабы спасціжэння рэчы, нашы меркаванні і ўяўленні аб ёй. Гэта чалавеку дазваляюць зрабіць пачуцці (зрок, слых, дотык і інш.), тады рэч ёсць тое, што можна ўспрыняць, усвядоміць пры дапамозе пачуццяў, *«рэч ёсць адзінства разнастайнасці, дадзенай у пачуццях»* [1, с. 99].

Аднак і такое азначэнне нельга лічыць бездакорным. Калі працуе рухавік аўтамабіля, рыпяць дзверы або дзьме вецер у коміне, то мы дакладна ўяўляем сабе, што стала прычынай гуку. Але чалавек заўсёды асэнсоўвае гукі, якія ўспрымаюцца органамі слыху, абавязкова ў сувязі з пэўнымі рэчамі; самі па сабе акустычныя асаблівасці гукаў, шуму і пад. нас мала цікавяць, з'яўляюцца другаснымі. М. Хайдэгер кажа, што, каб пачуць «чысты» шум, трэба «слухаць абстрактна» [1, с. 101], адварочвацца ад рэчаў. Бачна, што абедзве дэфініцыі нельга назваць поўнасцю дакладнымі: «Калі першае тлумачэнне зусім адштурхоўвае рэч ад нас, адстаўляе занадта далёка ўбок, то другое тлумачэнне занадта блізка прысоўвае яе да нас» [1, с. 101], г. зн. рэч знікае. Улічыць усе складанасці спрабуе трэцяе азначэнне, паводле якога *«рэч ёсць сфармаванае рэчыва»* [1, с. 103], спалучэнне рэчыва і формы.

Даследчык мяркуе, што згаданае вытлумачэнне будзе найбольш прыдатным і зручным, асабліва, калі гаворка вядзецца пра сферу мастацтва. Аднак нават такое азначэнне рэчы не з'яўляецца канчатковым і ідэальным, бо ўсё роўна нельга казаць пра дастатковасць размежавання рэчыва і формы. Па-першае, дадзеныя паняцці актыўна выкарыстоўваюцца і ў іншых сферах, а не толькі эстэтычнай; па-другое, паняцце формы і зместу можна прымяніць абсалютна да ўсяго. М. Хайдэгер ілюструе ўзаемазвязь рэчыва і формы на прыкладзе такіх рэчаў, як сякера, збан, боты і інш. Так, збан мае форму – пэўны абрыс. Паводле абрысу рэчыва (гліна, шкло і г. д.) размяшчаецца ў прасторы; пры гэтым выбар формы і рэчыва загадзя абумоўлены функцыянальным прызначэннем збана, каб той быў трывалы і не прапускаў вадкасць. Як ужо адзначалася, такая функцыянальная рэч называецца вырабам. Прыгадаем зноў акрэслены вышэй паняццыйны рад: спачатку знаходзіцца «проста рэч», спалучэнне рэчыва і формы (глыба граніту, кавалак дрэва і пад.); прамежкавае становішча займае выраб (рэч, апрацаваная ці зробленая чалавекам, якая выконвае пэўную службовую функцыю). У самым версе

знаходзіцца мастацкі твор, то бок выраб, надзелены эстэтычнай вартасцю і самадастатковасцю. М. Хайдэгер звяртаецца да паняццяў рэчы і рэчавасці, каб асэнсаваць лепш сутнасць твора, які ў сваю чаргу дапаможа зразумець, што такое мастацтва: адлюстраванне ісціны, *несхаванасці існага* (руск. «несокрытості сущего»), бо «мастацтва дае выток ісціне» [1, с. 217]. Парадаксальна, але, «творчае не вызначыць праз рэчавае – затое, наадварот, зыходзячы з ведання творчага ў творы, можна накіраваць па правільным шляху пытанне аб рэчавасці рэчы» [1, с. 199]. Адпаведна, твор – гэта не абавязкова адбітак сапраўды існуючай рэчы, але гэта заўсёды адлюстраванне ісціны.

Нарэшце скіруем нашу ўвагу на асаблівасці адлюстравання рэчаў у творчасці А. Разанава. Названае пытанне ў айчынным літаратуразнаўстве даследуецца даволі актыўна. Пісьменнік увёў у літаратуру шмат новых жанраў, самым «рэчавым» з якіх з’яўляецца вершаказ. Вершаказ уяўляе сабой невялікі рытмізаваны праявіны тэкст, падзелены на некалькі асобных абзацаў-перыядаў. У заглавак выносіцца адно (часам два) слова-вобраз, якому далей у тэксце даецца падрабязная характарыстыка праз падбор сугучных слоў. Варта адзначыць, што творы дадзенага жанру апавядаюць нам пра асаблівасці рэчаў і з’яў з гледзішча носьбіта беларускай ментальнасці. Аб’ектам аўтарскай увагі можа быць, па-першае, які-небудзь матэрыяльны прадмет («Верас», «Ключ і замок», «Свечка» і інш.), па-другое, сапраўдная з’ява, якую, аднак, нельга назваць рэччу («Дым», «Дождж», «Зіма», «Нара», «Муха», «Камора» і пад.), а яшчэ, патрэцяе, – адцягненае паняцце («Бяда і гора», «Век», «Будзень і свята» і інш.).

Нас цікавяць вершаказы першай групы (то бок прысвечаныя матэрыяльнай рэчы), дзе таксама магчыма вылучыць некалькі разнавіднасцяў. Так, цэнтральным вобразам нярэдка выступаюць прыродныя аб’екты (можам атаясаміць іх з хайдэгераўскімі «*проста рэчамі*»): «Дуб», «Гліна», «Лёд», «Калода», «Пень», «Камень», «Крэйда» і г. д. Наступную групу складаюць рэчы сялянскага побыту (*вырабы*, паводле нямецкага філосафа): «Плуг», «Віль», «Жорны», «Сякера» і інш., куды прымыкае таксама вершаказ «Зброя». Дадзеную групу можна назваць асноўнай і самай распаўсюджанай. Пераход проста рэчы (кавалка дрэва) у выраб (кадаўб, човен і пад.) дзякуючы працы рамесніка-цесляра апісаны ў вершаказе «Калода»: «*Калода няўключодная, але гэтая няўключоднасць укладваецца ў яе, нібы яе код, і калі склюд, долата і сякера, намерваючыся надаць калодзе людскі выгляд, бяруцца згладжваць і злагоджваць яе няўключоднасць, калода “раскалоджваецца”, пераўладкоўваецца ў нешта адрознае ад сябе – у кадаўб, а то і ў лодку*» [2, с. 381].

Вышэй прыводзіўся прыклад збана, які зроблены з рэчыва-гліны, размешчанай паводле пэўнага абрысу-формы. У артыкуле М. Хайдэгера «*Рэч*» зноў праводзіцца аналогія са згаданым прадметам (праўда, нямецкае слова *der Krug* перакладаецца там на рускую мову ўжо не як збан, а як чара). Адзначаецца, што рэчавасць чары ў тым, што яна існуе як посуд, які нешта змяшчае. Але калі ў чару ліецца, напрыклад, віно, то яно ліецца не на сценкі і дно, а ў пустату, пакуль яна не пераўтварыцца ў паўнату. Адпаведна, рэчавасць звязана не з матэрыялам, а з пустатой, якая здольная змяшчаць нешта. А як тады характарызаваць гліну ці аскепкі, на якія можа разбіцца посуд? Цікавыя развагі на гэты конт адлюстраваны ў адпаведных разанаўскіх вершаказах «Гліна» [2, с. 400] і «Аскепак» [2, с. 441].

Апошні кампанент паняццйнага раду М. Хайдэгера – *твор* – можна знайсці ў адзінкавых вершаказах – гэта «Ліштва», а таксама, магчыма, «Карона» і «Звон». Чаму ж проста рэчы і вырабы шырока прадстаўлены, а творы – у меншай ступені. Пэўна, таму, што згаданы жанр адлюстроўвае найперш архетыпы і канцэпты – культурныя коды народа, характарызуе традыцыйную беларускую карціну свету. Як вядома, на светапогляд уплываюць клімат, геаграфічнае становішча краіны, узровень развіцця эканамічных адносін, лад праўлення, культура, адметнасці побыту і г. д. Таму асновай вершаказаў сталі менавіта лес, багна, жорны, камора і інш.

А. Разанаў адзначае: «Вершаказы выраслі з рэалій, якія акружаюць нас. Якія прысутнічаюць пастаянна ў нашым штодзённым жыцці, гэтыя рэаліі цесна спалучаны з рэаліямі побыту ... Гэта тое, што нас акаляе. І вось гэтая рэалія і найменне, якое яна мае, разгаварыліся ў вершаказах, яны пачалі казаць сваю біяграфію, гаварыць аб сабе ... Аказалася, што гэтыя рэаліі і – адпаведна – словы-найменні ведаюць і памятаюць шмат што. І ўмеюць сказаць тое, што проста няўзброеным вокам, без вершаказу, і не пачуеш, і не ўбачыш» [3, с. 70].

Зразумела, што выключнае значэнне для фарміравання светабачання адыгрывае і мова. Складнікі навакольнай рэчаіснасці – універсаліі – асэнсоўваюцца чалавекам і выражаюцца ў мове; але і мова таксама пэўным чынам фарміруе ментальнасць. Яскрава гэта адлюстроўваюць некалькі адметных вершаказаў, якія, хоць і напісаны па-беларуску, але параўноўваюць слоўнае афармленне аднаго і таго ж паняцця ў розных мовах (напрыклад, «Мёд», «Сонца», «Госць», «Зіма» і інш.). Калі звярнуцца да гісторыі слоў (што і спрабуе зрабіць А. Разанаў), то яна можа паказаць нам цесную сувязь паміж цалкам адрознымі, як цяпер здаецца, прадметамі. Аднак адно і тое ж слова можа выяўляцца парознаму нават у блізкіх мовах: «У розных мовах словы асвойваюцца па рознаму, свае – парознаму. На адной мове – хлеб, і на другой – таксама... Але ўсё роўна гэта не тыя самыя, не аднолькавыя словы. Аднолькавымі яны становяцца, калі выпісваюцца з моўнага поля: па-за адной мовай – хлеб і па-за другой – таксама ... Смак “хлеба” і “хлеба” неаднолькавы» [4]. Цікава, што А. Разанаў з’яўляецца і вядомым нямецкамоўным пісьменнікам; ён нават вынайшаў новы жанр *Wortdichte* – «вершасловаў», якія па форме падобныя да беларускамоўных вершаказаў, хаця і нятоесныя ім.

Дадамо, што Е. Лявонава асэнсоўвае тэксты пісьменніка як частку агульнаеўрапейскай традыцыі «рэчыўнасці» і праводзіць паралелі з нямецкамоўным жанрам *Dinggedicht*, які ўяўляе сабой «верш-рэч», твор, прысвечаны пэўнаму прадмету. Навуковец звяртае ўвагу і на бідэрмаер (ням. *Biedermeier*) – стыльвы кірунак у мастацтве, якому ўласцівая ўвага да жыцця асобнага чалавека, навакольнай прыроды і інш. Лагічнай з’яўляецца згадка вершаў Р. М. Рыльке, для якіх характэрны канкрэтны і дакладны стыль «новай рэчыўнасці», што развіўся ў процівагу цымянаму і мудрагелістаму стылю С. Малармэ і іншых сімвалістаў. Л. Садко праводзіць паралелі паміж паэзіяй А. Разанава і традыцыямі нямецкамоўнага «канкрэт-руху» (шэраг з’яў, уласцівых літаратурам краін Заходняй Еўропы і Амерыкі, калі пісьменнікі праз эксперыменты з мовай імкнуцца вызваліць «энергію» канкрэтнага слова).

Як бачна, пытанне аб сутнасці рэчы з’яўляецца даволі шматгранным і цікавым. Найбольш плённа праблема рэчы разглядаецца ў працах М. Хайдэггера, меркаванні якога мы паспрабавалі дастасаваць да вершаказаў А. Разанава. У выніку стала зразумела, што ў згаданых творах дзякуючы высокай асацыятыўнасці тэксту раскрываецца своеасаблівая «біяграфія» рэчаў. Для асэнсавання пісьменнік абірае звычайныя прадметы і з’явы, што акаляюць нас і характарызуюць штодзённае жыццё, то бок з’яўляюцца складнікамі традыцыйнай карціны свету народа. Безумоўна, сутнасць рэчы выяўляецца А. Разанавым не толькі ў вершаказах, але і іншых жанрах, а таксама ў шэрагу цікавых мастацкіх канцэпцый і выстаў – «Збанабз», «Яйкакватраты», «Ісвы» і «Функцыянальныя кантэксты». Адпаведна, узнятае пытанне патрабуе далейшага актыўнага вывучэння.

Літаратура

1 Хайдеггер, М. Источник художественного творения / М. Хайдеггер ; пер. с нем. А. В. Михайлова. – М. : Академический Проект, 2008 . – 528 с.

2 Разанаў, А Танец з вужакамі: выбранае / А. Разанаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1999. – 462 с. – (Беларуская паэзія ХХ стагоддзя).

3 Разанаў, А. С. Невядомая велічыня : гутаркі, артыкулы, згадкі / А. С. Разанаў. – [б. м.] : Логвінаў, 2017. – 254 с.

4 Разанаў, А. С. Сума немагчымасцяў : зномы / А. С. Разанаў // Камунікат: беларуская інтэрнэт-бібліятэка [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : http://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=16047. – Дата доступу : 10.03.2019.

УДК 94:327.5(416+410)

Д. Я. Демидова

ИСТОКИ СЕВЕРОИРЛАНДСКОГО КОНФЛИКТА

Статья посвящена Североирландскому конфликту. Дается подробный анализ англо-ирландских отношений XVIII–XX вв. Представлена подробная характеристика политических сил, имевших влияние на исторические процессы описываемого периода. Рассмотрены исторические предпосылки, которые привели Ирландию к расколу в 1921 г. Особое внимание уделено причинам, ставшим основой для распространения и роста ирландского сепаратизма.

В настоящий момент на острове Ирландия взаимно существуют суверенная Ирландская республика и Северная Ирландия (как часть Великобритании). Среди населения присутствуют как территориальные, так и национальные противоречия. События, называемые сейчас Ирландским сепаратизмом или Североирландским конфликтом, имеют ряд исторических предпосылок. Для того чтобы разобраться в данной проблеме стоит рассмотреть комплекс англо-ирландских отношений, которые привели к расколу страны, распространению и росту сепаратистских движений в Ирландии.

В 1800 г. Парламентами Ирландии и Великобритании были параллельно приняты Акты об Унии, согласно которым было создано Соединенное Королевство Великобритании и Ирландии. Ликвидировался собственный Ирландский Парламент и создавался единый Парламент Великобритании и Ирландии, Церкви Англии и Ирландии объединялись в одну протестантскую Объединенную церковь Англии и Ирландии [1]. Сегодня оба Акта остаются в силе, с изменениями и дополнениями, в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии, и были отменены в Ирландии.

Задолго до принятия Акта об Унии уже просматривается зависимость ирландцев от англичан. В 1172 году английский король Генрих II завоевал Ирландию. В 1541 году Генрих VIII провозгласил себя королем Ирландии, чем положил начало выступлений против британского господства. В конце XVI–начале XVII в. в провинции Ольстер начинают селиться протестанты (англичане и шотландцы), которые получают во владения конфискованные у ирландцев земли. Это вызывало недовольство у местных землевладельцев, что соответственно приводило к конфликтам.

Напряженные отношения с британской короной ухудшились в период Великого голода 1845–49 гг. К катастрофе привели следующие факторы: падение цен на хлеб, неурожай и британская политика *laissez-jaire* («пусть будет, как будет») запрещавшая раздавать пищу голодающим ирландцам [2, с. 178]. Голод стал переломным в истории Ирландии и усилил этническую и религиозную напряженность, рост антианглийских настроений. В результате на политической арене возникает две формы ирландского национализма: 1. Радикальный ирландский республиканизм. Представители этого направления – группировка «Молодые ирландцы» во главе с Уильямом Смитом О’Брайеном, считавшая, что для создания Ирландской республики необходимо применение силы. В 1848 г. подняли восстание против политики британцев, но были